

DEVLET ORMAN İŞLETMELERİNDE ODUN HAMMADDESİ ÜRETİMİNDE TAHTACILARIN ROLÜ^(*)

İsmet DAŞDEMİR¹

Seyda KANBUROĞLU²

¹ Prof. Dr. BÜ Bartın Orman Fakültesi, e-posta: isdasdemir@hotmail.com

² Hakkari Orman İşletme Müdürlüğü, e-posta: seydik80@hotmail.com

Özet

Tahtacılar, atalarından bu yana orman işçiliği ile uğraşan ve bu mesleği bir gelenek haline getiren Alevi Türkmen topluluğudur. Tahtacılar, yaşadıkları yerlerden dolayı orman işçiliği ile uğraşmışlar ve bu adı almışlardır. Günümüzde Türkiye'nin güneydoğusundan başlayarak yoğun olarak Adana, İçel, Antalya, Isparta, Muğla, Denizli, Aydın, İzmir ve Balıkesir illerindeki ormanlık alanlarda yaşamaktadırlar. Bu durum yaşam biçimlerini şekillendirmiştir. Bu nedenle Tahtacılar ormana sadece kazanç getiren bir varlık gözüyle bakmamakta, aksine ormanla aralarında duygusal bir bağ bulunmaktadır. Türkiye'de devlet orman işletmelerinde odun hammaddesi üretim işleri, Orman Kanununun 40. maddesi gereğince, vahidi fiyatla bölgedeki orman köylüsüne, kooperatiflere ve yeterli iş gücü bulunmadığı veya işe ehil olmadıkları takdirde, dışarıdan getirilen işçilere yaptırılmaktadır. Bu işçilerin başında Tahtacılar gelmekte ve üretim işlerinin gerçekleştirilmesine önemli katkılar yapmaktadırlar.

Bu çalışmada; Türkiye'deki devlet orman işletmelerinin odun hammaddesi üretim işlerinde çalışan Tahtacıların ormanla olan ilişkileri ve bazı sosyo-ekonomik özellikleri incelenerek, üretim dönemindeki çalışma ve yaşam koşulları değerlendirilmiş ve odun hammaddesi üretimindeki rolleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece Tahtacıların zor çalışma koşullarında odun hammaddesi üretim işlerindeki bilgi, beceri ve deneyimlerinin önemi vurgulanarak, işletme yönetimine ve sürdürülebilir ormancılığa yaptıkları katkılar değerlendirilmiştir. Bu amaçla araştırmada; Bilecik, Bursa, Zonguldak-Devrek, Düzce, Adana-Karaisalı ve Ankara-Kızılcahamam orman işletme müdürlüklerindeki 20 işletme yöneticisiyle ve toplam 40 Tahtacı aile reisi ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler çizelgeler, yüzdeler ve *khi-kare* yöntemi ile değerlendirilmiştir. Buna göre Tahtacıların orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimi içindeki payı *yapacakta* %8.7 ve *yakacakta* %23.5 olarak bulunmuştur. Tahtacıların %11'lik bir üretim giderine karşılık odun hammaddesi üretimine %16'lık bir katkı yaparak, orman işletmelerinin üretim maliyetlerine, verimliklerine ve kârlılıklarına etkili oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca Tahtacıların üretim döneminde karşılaştıkları en önemli yaşamsal sorunlarının *barınma* ve *sağlık* olduğu saptanmıştır. Bu sorunların çözümü, üretim işlerindeki etkenliklerinin artırılması ve giderek yok olmaya başlayan Tahtacı kültürünün korunması için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahtacılar, odun hammaddesi üretimi, devlet orman işletmeleri, Türkiye.

The Role of the Tahtacis in Production of Wood Raw Material in State Forest Enterprises of Turkey

Abstract

Tahtacis is an Alaouite-Turkmen community who has been endeavoring with forest workmanship since fathers and living this occupation as a tradition. They were named as Tahtacı and they endeavored with forest workmanship because of their living places. Today, they live intensively in forest lands of Adana, İçel, Antalya, Isparta, Muğla, Denizli, Aydın, İzmir and Balıkesir cities beginning from Southeastern of Turkey. This condition gave shape to their way of life. Therefore, Tahtacis do not looking at forest as a value providing not only earnings, contrary there is an emotional relation between forest and them. According to the 40th act of Forest Law, production works of wood raw material in state forest enterprises of Turkey have been made by forest villagers and cooperatives who work with unit price method in the region. But, if enough labor force is not available in the region or they did not know production works, it

(*) Bu çalışma, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Ormanlık Ekonomisi Anabilim Dalında 2006 yılında gerçekleştirilen bir yüksek lisans çalışmasından üretilmiştir.

can be done the workers emigrated from another region. Tahtacis is the most important of these workers and they significantly contribute to realize wood production works.

In this study, relations with forest of Tahtacis working on the production of wood raw material of state forest enterprises in Turkey and some socio-economics characteristics are investigated, their work and life conditions during the production period are evaluated and their roles in wood raw material production are brought up. Thus, by emphasizing importance of technical knowledge, experience and skill of Tahtacis on wood production in difficult work conditions, their contributions to enterprise management and sustainable forestry are evaluated. For this aim, in the study, totally 20 forest enterprise managers and 40 Tahtacı family leaders are interviewed in Bilecik, Bursa, Zonguldak-Devrek, Düzce, Adana-Karaisalı and Ankara-Kızılcahamam Forest Enterprises. Obtained data are evaluated by tables, percentages and *khi-kare* methods. According to the research findings, share of Tahtacis in the wood production of forest enterprises is found as 8.7% in industrial wood and 23.5% in firewood. Moreover, Tahtacis contributed to the physical quantity of wood production as a 16% contribution in spite of 11% of wood production cost, and so, it is understood that they affected on production cost, productivity and profitability of forest enterprises. Furthermore, the most important vital problems of Thatacis faced in wood production period are determined as *accommodation* and *health*. Finally, some suggestions are improved to solve these problems, to increase their effectiveness in wood production and to keep on the culture of Tahtacı coming to end.

Keywords: Tahtacis, wood raw material production, state forest enterprises, Turkey.

1. Giriş

Ormancılığın kendine özgü özellikleri ve sürdürülebilir kalkınmadaki öneminden dolayı orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi de önem arz etmektedir. Orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi konusunda yerel halklar, kadın toplulukları, orman köylüleri ve ormanda çalışanlar önemli bir etkiye sahiptir (Carino, 1997). Türkiye’de orman işlerinde çalışan topluluklardan birisi de Tahtacılar olup, Tahtacıların odun hammaddesi üretimindeki rollerinin sürdürülebilir ormanlık açısından değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

Tahtacılar, atalarından bu yana orman işçiliği ile uğraşan ve bu mesleği bir gelenek haline getirmiş olan Alevi Türkmen topluluğudur. Anadolu’ya Orta Asya’dan geldikleri ve Oğuz Türkmenlerinden oldukları bilinen (Engin, 1998) Tahtacılar, Moğol baskısından kaçarak önceleri Horasan’a ve Irak’a, buradan da Toroslara kadar gelmiş ve ormanlık alanlara yerleşmişlerdir. Tahtacılar, yaşadıkları yerlerden dolayı orman işçiliği ile uğraşmışlar ve bu adı almışlardır (Küçük, 1995; Çıblak, 2000; Anonim, 2004). Günümüzde Türkiye’nin güneydoğusundan başlayarak yoğun olarak Adana, İçel, Antalya, Isparta, Muğla, Denizli, Aydın, İzmir ve Balıkesir illerindeki ormanlık alanlarda yaşamaktadır (Yörük, 1998).

Tahtacılar orman işçiliğinin atalarından kendilerine miras kaldığını düşünerek, bu mesleği günümüze kadar devam ettirmişler ve orman işçiliğini bir gelenek haline getirmişlerdir. Ormanlar, Tahtacıların hayatında ve yaşam tarzlarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu nedenle Tahtacılar ormana sadece kazanç getiren bir varlık gözüyle bakmamakta, aksine ormanla aralarında duygusal bir bağ bulunmaktadır. Örneğin, Tahtacıların, kesimini yapacakları ağacın yanına gittiklerinde, öncelikle ağaca niyaz edip (affını isteyip) daha sonra ağacın kesimini yaptıkları söylenmektedir. Ayrıca yaşlı kadınlar bu ağaçlara ağıtlar yakmaktadır. Çünkü kesilen ağacın düzgün ve güçlü gövdesinin olmasından dolayı ağacı güçlü, kuvvetli ve dürüst yiğitlere benzetmektedirler (Gül, 1998). Tahtacılar, üstlendikleri işi tüm aile bireyleriyle birlikte yaparlar ve yılın büyük bir kısmını (8-9 ay) orman içerisinde çadırlarda geçirmektedir. Bu durum yaşam biçimlerini şekillendirmektedir. Tahtacılar çok daha yetkin birer orman işçisi olup, çoğunluğu (%63) topraksızdır ve büyük ölçüde köylülük niteliğini yitirmişlerdir (Çağlar, 1979). Geçmişte göçebe olarak yaşayan Tahtacılar, günümüzde çoğu yerde yerleşik düzene geçmiştir. Bir kısmının toprağa bağlandığı, bir kısmının da kendilerine daha farklı geçim

kaynakları sağladıkları ve geleneksel kültürlerinin giderek yok olmaya başladığı görülmektedir (Çıblak, 2000).

Türkiye’de devlet orman işletmelerinde odun hammaddesi üretim işleri, 1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 40. maddesi gereğince; vahidi fiyatla bölgedeki orman köylüsüne, kooperatiflere, işgücünün yeterli ve işe ehil olmaması, aşırı fiyat istenmesi veya ihtilaflar çıkması hallerinde ise, dışarıdan getirilen ormancılık kooperatiflerine veya köylülere yaptırılmaktadır (Kızılay, 1984). Ayrıca orman işçiliği yapan orman köylüleri tüm üretim dönemi boyunca ormancılık işlerinde çalışan kalifiye orman işçisi olmadıklarından dolayı, teknik bilgi, iş kalitesi ve verimlilik açısından yeterli gelmemektedir (Özdönmez, 1977). Özellikle işgücünün yeterli olmaması veya işe ehil olmaması hallerinde üretim işleri aksamakta ve orman işletme yöneticileri zor durumda kalmaktadır. Bu durumda Tahtacılar kurtarıcı görevi görmekte, yaşadıkları yerlerden mevsimlik göç yolu ile gelerek, birçok yerdeki işgücü açığını kapatmaktadır. Orman işçiliği yapan köylülerinin çoğunluğu orman işçiliği dışında başka işlerle de uğraşmasına karşın, Tahtacıların tek uğraşının orman işçiliği olması, onları diğer orman işçilerinden ayıran bir özelliktir. Sürekli olarak orman işçiliği ile uğraşmaları ve bu işi çocukluklarından itibaren ailelerinden öğrenmeleri, orman işçiliğinde bilgi, beceri ve deneyim sahibi olmalarını sağlamıştır.

Diğer yandan ormancılık çalışmaları, açık hava ve zor arazi koşullarında yapıldığından, bu tür işlerde istihdam edilecek fiziki işgücünün de bu zor koşullara dayanıklı ve işin tekniğine uygun beceriye ve deneyime sahip olması gerekmektedir. Tahtacıların orman işçiliği konusundaki yetenekleri ve zor yaşam koşullarına dayanıklı oluşları ise, bilinen bir gerçektir. Bunun yanı sıra, iş güvenliği ile ilgili koruyucu önlemlerin alınması ve üretimden satışa kadar tüm teknik işlerde rasyonellik ilkelerine uygun davranmak gerekmektedir.

Bu çalışmada; Türkiye’deki devlet orman işletmelerinin odun hammaddesi üretim işlerinde çalışan Tahtacıların ormanla olan ilişkileri ve bazı sosyo-ekonomik özellikleri incelenerek, üretim dönemindeki çalışma ve yaşam koşulları değerlendirilmiş ve odun hammaddesi üretimindeki rolleri ve önemleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece Tahtacıların zor çalışma koşullarında üretim işlerindeki bilgi, beceri ve deneyimlerinin önemi vurgulanarak, işletme yönetimine ve sürdürülebilir ormancılığa yaptıkları katkılar değerlendirilmiştir. Ayrıca Tahtacıların üretim döneminde karşılaştıkları yaşamsal sorunları belirlenerek, bu sorunların çözümü, üretim işlerindeki etkenliklerinin artırılması ve giderek yok olmaya başlayan Tahtacı kültürünün korunması konusunda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma alanı olarak, 2004–2005 yıllarında Tahtacıların yoğun olarak çalıştığı Bilecik, Bursa, Zonguldak-Devrek, Düzce, Adana-Karaisalı ve Ankara-Kızılcahamam orman işletmeleri seçilmiştir. Araştırmanın amacına ulaşması açısından bir kısım veriler (Tahtacıların yaşam tarzları, kültürleri, işletmelerin odun hammaddesi üretim miktarları, üretim maliyetleri, gelir ve giderleri vb. bilgiler) yazılı kaynaklardan temin edilmiştir. Bir kısım veriler (Tahtacıların demografik yapıları, eğitim durumları, orman içerisindeki yaşam koşulları, sosyal ve ekonomik durumları, aile düzenleri ve çalışma koşulları, üretim miktarları vb.) ise, Tahtacıların yoğun olarak çalıştığı orman işletmelerindeki yöneticilerle ve odun hammaddesi üretimi yapan Tahtacılarla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Bu amaçla söz konusu orman işletmelerindeki 20 orman işletme yöneticisiyle (müdür, müdür yardımcısı, işletme şefi) ve toplam 105 Tahtacı ailesinden (Bilecik-23, Bursa-20, Devrek-6, Düzce-13, Karaisalı-25, Kızılcahamam-18) 40 Tahtacı aile reisi (toplam birey sayısı 198) ile görüşmeler yapılmıştır. Böylece Tahtacılar 40/105=0.38 oranında örneklenmiştir. Görüşmelerde kullanılmak üzere orman işletme yöneticileri için 14, Tahtacılar için 29 sorudan oluşan birer anket formu hazırlanmıştır. Anketler yüz-yüze görüşme usulüyle uygulanmıştır. Elde edilen veriler; çizelgeler, yüzde hesabı ve *khi-kare* yöntemi ile değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Tahtacıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapılarının Değerlendirilmesi

Görüşme yapılan Tahtacı ailelerinin %60'ı illerde, %7.5'i ilçelerde, %32.5'i ise köylerde daimi ikamet etmektedir. Ailelerin büyük çoğunluğu (%85'i), 3-6 kişilik bireylerden oluşan çekirdek aile yapısındadır. Tahtacı aile reislerinin tamamı erkektir. Bu kişilerin %70'i, 35-54 yaş grubu arasındadır. Aile reislerinin çoğunluğunun eğitim düzeyi düşük olup, %17'si okur-yazar, %78'i ilkököl ve %5'i ortaokul mezunudur. Görüşme yapılan 40 ailede toplam 198 birey bulunmaktadır. Bunların 104'ü kadın ve 94'ü erkektir. Aile fertlerinin büyük çoğunluğu (%70'i) çalışma çağındaki üretken nüfustan oluşmaktadır. Toplam 198 bireyin 35'i okul çağına gelmemiş çocuklar olup, geriye kalanların %78'i ilkököl mezunudur. Okur-yazar olmayan bireyler genellikle yaşlılardır. Gençlerin eğitim düzeyi daha yüksektir. Tahtacı aile reislerinin tümü baba mesleği olan orman işçiliği ile uğraşmaktadır. Okuma fırsatı bulamayan bu kişiler, orman işçiliğini bilfiil ormanda üretim işlerinde çalışarak ailelerinden öğrenmiştir. Aile bireylerinin büyük çoğunluğu (%63) orman işçiliği yapmaktadır.

3.2. Tahtacıların Çalışma Koşullarının ve Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Tahtacılar, çalışma mevsimi geldiği zaman çalışacakları yerlere göç etmektedir. Tahtacılar hem inançları gereği hem de bazı temel ihtiyaçlarını (barınma, beslenme için pazar alışverişi yapmak vb.) karşılamak amacıyla cuma günleri (bazı Tahtacılar salı günleri) çalışmamaktadır. Tüm aile bireyleri ormanda çalıştığı için, kadınların genelde kolay hazırlanan yemekler yaptıkları, enerji ve güç veren protein ağırlıklı beslenmeye özen gösterdikleri tespit edilmiştir.

Tahtacılar zor şartlarda para kazanmak amacıyla geldikleri için hemen her zorluğu göze almakta; ağaç türü, ürün çeşitleri, arazi koşulları vb. konularda fazla seçici davranmamaktadır. Genellikle işletme merkezine ortalama 19 km uzaklıktaki zor arazi koşullarında çam, meşe, kayın, gürgen ve kavak türlerinde odun hammaddesi üretim işlerinde çalışmaktadırlar. Görüşülen Tahtacı ailelerin tamamı yakacak üretimi yapmıştır. Bunun yanı sıra, %32.5'i yapacak, %22.5'i lif yonga ve sırk-çubuk üretimi de yapmıştır. Odun hammaddesi üretiminin %12.5'i iğne yapraklı, %5'i geniş yapraklı, %82.5'i de karışık meşcerelerden gerçekleştirilmiştir. Tahtacı ailelerin ormanda çalışma süreleri 5-12 ay arasında değişmektedir. Bu süre iklim koşullarına ve işin özelliklerine göre değişmekle beraber ortalama 8 aydır. Tahtacılar, çalışma yerleri yerleşim merkezlerinden uzak olduğu için, ormanda kendi yaptıkları çadırlarda barınmaktadır (Şekil 1-A).

Tahtacı aile reisleri genellikle kamyon sahibi olan ve ormanda kendi adına iş alan kişilerdir. Ancak kamyon sahibi olmayan ve ormanda kendi adına iş alan kişiler de bulunmaktadır. Tahtacı aile reislerinin %30'u (kamyon sahibi olan Ağalar) orman işletme yöneticileri ile birebir görüşerek, %70'i (kamyon sahiplerinin yanında çalışan aileler) ise başkaları aracılığı ile orman işi almaktadır. Tahtacıların büyük çoğunluğu (%53) orman işçiliğinin o bölgede yaşayan orman köylüsüne yaptırılması ve orman işletme yöneticilerinin kendilerini yeterince tanımaması nedeniyle iş bulmakta zorluk çekmektedir. Kamyon sahibi kişiler (Ağa) yanlarına aldıkları birkaç aile ile birlikte ormanda üretim yapmakta ve diğer ailelerin nakliye işini gerçekleştirmektedir. Diğer yandan Tahtacılar, çalışma yeri konusunda herhangi bir tercih yapmamakta ve iş olan her yere gitmektedir. Ancak daha önce çalıştığı bölgede iş bulan ve tekrar çalışan kişi sayısı fazladır (%90). Bu durumun oluşmasında orman işletme yöneticilerinin Tahtacıların yaptıkları işi beğenmesinin önemli rolü vardır.

Tahtacı ailelerin beslenme sorunu olmamasına rağmen, barınma (çadırlar dış etkilere karşı dayanıksız olup, yeterli donanımına sahip değildir) ve sağlık sorunları vardır. Ormanda çalışma sonucu Tahtacıların %43'ünde en çok *bel ağrısı*, *vücutta uyuşma ve duyma bozukluğu* şeklinde rahatsızlıklar söz konusudur. Pek çoğunun sağlık güvencesinin olmaması, sağlık merkezlerine uzak olmaları ve üretim işlerinde koruyucu önlem almamaları bu sorunları daha da

artırmaktadır. Tahtacılar, karşılaştıkları yaşamsal sorunları genellikle kendileri çözmekte, ancak orman işletme yöneticileri de kısmen yardımcı olmaktadır. Diğer yandan, Tahtacılar orman köylüsü ve orman işletmesi ile de bazı sorunlar (köylülerin bölgelerinde dışardan gelen işçilerin çalışmasını istememesi, iş karşılığı ödemelerin geç yapılması) yaşamaktadır. Tahtacıların yaşadıkları sorunların orman işletmelerine göre farklı olmadığı khi-kare testi ile anlaşılmıştır ($\chi^2 = 44.43$; $p > 0.05$).

Tahtacıların nadiren karşılaştıkları sorunlardan biri de; zor arazi koşullarında üretim yapılması ve ürünün nakliyatı için yeterli yol olmamasıdır. Ailelerin %27.5'inde kamyon, %35'inde ise traktör bulunmasına rağmen, tamamında en az bir katır vardır ve ürünlerin bölmeden yol kenarına veya rampaya taşınmasında genellikle bu katırlar kullanılmaktadır (Şekil 1-B).

Tahtacılar günlük yaklaşık 10 saat çalışmaktadır. Günlük odun hammaddesi üretim miktarı arazinin durumuna, iklim koşullarına ve çalışma süresine göre değişmektedir. Normal arazi ve iklim koşullarında 4 kişilik bir aile günlük ortalama 10 m³ yapacak veya 20 ster yakacak üretimi yapabilmektedir. Tahtacılar zor arazi ve meşcere koşullarında çalıştıklarından, orman köylülerine göre odun üretimdeki işgücü verimlilikleri düşüktür.

Şekil 1. A) Ormanda bir Tahtacı ailesi barınağı, B) Tahtacıların katırla odun nakliyatı.

3.3. Tahtacıların Ekonomik Yapılarının Değerlendirilmesi

Zor koşullarda çalışılması, emeğin karşılığının tam olarak alınamaması ve sağlık güvencesinin olmaması nedeniyle, günümüzde orman işçiliği yapan Tahtacı sayısı giderek azalmış ve Tahtacılar kendilerine yeni geçim kaynakları arayışına girmiştir. Ancak görüşme yapılan Tahtacıların %88'nin temel geçim kaynağı yalnız orman işçiliğidir. %12'lik kısım ise orman işçiliği yanında başka işlerle de (nakliyecilik, şoförlük, meyve ve sebze bahçelerinde yevmiyeli çalışmak, marangozhanelerde işçilik, kahvehane işletmeciliği vb.) uğraşmaktadır.

Tahtacı ailelerin toplam yıllık gelirlerinin ve orman işçiliğinden sağladıkları gelirlerin dağılımı incelendiğinde; %70'nin yıllık gelirinin 5 000 – 24 000 YTL arasında olduğu ve bunun tamamını orman işçiliğinden sağladıkları anlaşılmaktadır (Tablo 1).

Tahtacılar, yılın büyük bir bölümünü ormanda geçirdikleri için kazandıkları gelirin büyük bir bölümünü de bu dönemde harcamaktadır. Harcamalarının büyük çoğunluğunu motorlu testerenin yakıt masrafı, katırların yem masrafı ve ailenin günlük yiyecek masrafları oluşturmaktadır. Ortalama 50 YTL olan günlük masrafın yaklaşık yarısı yiyecek için

harcanmaktadır. Diğer yandan yıllık toplam gelirlerinin yaklaşık yarısı, orman işçiliği döneminde harcanmaktadır. Ayrıca Tahtacılar üretim işlerini aksatmamak için kullandıkları araç ve gereçlerin (motorlu testere, balta, kabuk soyma makinesi vb.) tamamını kendileri satın almaktadır. Bu tür masraflar da düşünüldüğünde Tahtacıların ekonomik bakımından ne kadar güç koşullarda çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Tahtacıların yıllık gelir dağılımı (2004 yılı itibariyle).

Gelir Dilimi (YTL)	Toplam Yıllık Gelirlerin Dağılımı		Orman İşçiliğinden Sağlanan Gelirlerin Dağılımı	
	Aile Sayısı	Yüzde	Aile Sayısı	Yüzde
5 000 – 14 000	9	22.5	12	30.0
15 000 – 24 000	19	47.5	16	40.0
25 000 – 34 000	4	10.0	5	12.5
35 000 – 44 000	3	7.5	2	5.0
45 000 – 54 000	1	2.5	1	2.5
> 55 000	4	10.0	4	10.0
Toplam	40	100	40	100

3.4. Tahtacıların İstihdamına Yönelik Değerlendirmeler

Tahtacılar ormanda yalnız *odun hammaddesi üretim* işlerinde (kesme, sürütme, taşıma) çalışmaktadır. Bunun dışındaki tohum toplama, fidanlık, ağaçlandırma, örtü temizliği vb. işlerle uğraşmamaktadır. Ancak, bazı Tahtacılar kendi tüketimleri için ormandan kekik, mantar, reçine gibi odun dışı bitkisel ürünleri toplamakta ve odun kaşık, oklava, ekmek tahtası, yufka tahtası (evregeç) vb. araç-gereçler yapmaktadır.

Tahtacılar geçmiş yıllarda odun hammaddesi üretimine genellikle büyük gruplar halinde gittikleri halde, günümüzde daha *küçük gruplar* halinde üretim yapmaktadır. Bunun nedeni, bir taraftan teknolojik gelişmeler, diğer taraftan gençlerin orman işçiliği dışında iş alanlarına yönelmesidir.

Orman işletme yöneticilerinin %50'si bölgede yeterli işgücü bulunmadığı, %30'u işin ehli oldukları, %20'si de kaliteli ve verimli çalıştıkları için Tahtacıları tercih etmektedir. Zaman zaman farklılıklar olsa da Tahtacılar sürekli olarak aynı bölgelerde çalışmaktadır. Bunun temel nedeni, zor arazi ve üretim koşulları nedeniyle orman köylüsünün işe istekli olmaması, işgücünün yetersiz olması ve işletme yöneticilerinin Tahtacıların üretim işlerini beğenmesidir. Keza Tahtacılar sürekli olarak aynı bölgelerde odun hammaddesi üretimi işlerinde çalıştıkları için, çoğu orman işletme yöneticisi bu kişileri tanımakta ve bu kişilere ulaşmakta herhangi bir zorluk çekmemektedir. Örneğin, Bilecik Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı Gölpazarı Orman İşletme Şefliğinin 2004 yılı üretimi sürekli olarak aynı bölgede çalışan Tahtacılar yapmıştır. Bu konuda yapılan *khi-kare* testi sonucunda Tahtacıların *tercih edilme nedenlerinin orman işletme yöneticilerine göre* farklı olmadığı da ($\chi^2 = 6.08$; $p > 0.05$) anlaşılmıştır.

3.5. Tahtacıların Odun Hammaddesi Üretim İşlerinin Değerlendirilmesi

Odun hammaddesi üretimi sırasında kesme, sürütme ve taşıma işlerinde yanlış tekniklerin kullanılması, işe ehil olmama ve yeterli teknik bilgiye sahip olmama gibi nedenlerden dolayı birtakım zayıflıklar oluşmakta (Miraboğlu, 1956), standartlara uygun mal üretilmemekte ve neticede orman işletmeleri ekonomik kayıplara uğramaktadır. Üstelik işletme yönetimi üretimde çalışacak işçilere üretim öncesinde herhangi bir eğitim veya bilgi vermemektedir. Keza, üretim işlerinin işletme tarafından sürekli olarak takip edilmemesi halinde, kesim zayıflıkları artmakta, kaçak kesimler oluşmakta ve işin yarıda bırakılması vb. sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle odun hammaddesi üretimde çalışacak işçilerin üretim tekniklerini iyi bilmesi, işe ehil, yetenekli, deneyimli ve sorumluluk sahibi olması büyük önem arz etmektedir. Bu konuda Tahtacılar işe

ehil, bilgili ve deneyimli oldukları için, işletme yönetiminin fazla bir denetimine gerek kalmadan üretim alanlarındaki zayıfların en az olduğu, standartlara uygun mal üretildiği, kaçak kesim veya işi yarıda bırakma gibi *herhangi bir sorun yaşanmadığı* belirtilmiştir.

Orman işletme yöneticilerinin Tahtacıların yapmış olduğu odun hammaddesi üretim işlerine ait herhangi bir olumsuz görüşü bulunmamaktadır. Orman işletme yöneticilerinden orman köylüsünün yaptığı odun hammaddesi üretim işleri ile Tahtacıların yaptığı odun hammaddesi üretim işlerinin karşılaştırmaları istenildiğinde; yöneticiler, orman köylüsünün orman işçiliği konusunda iyi bir durumda olduğunu, ancak Tahtacıların bu işte daha yetenekli, işin tekniğini daha iyi bilen ve daha bilgili bir konumda olduklarını belirtmiştir. Ayrıca orman işletme yöneticileri, zor arazi koşullarına daha dayanıklı ve işletme yöneticilerinin istediği her işi yapıyor olmalarından dolayı, Tahtacıları tercih ettiklerini ifade etmiştir. Birçok orman köylüsü orman işçiliği yanında tarım ve hayvancılık işleriyle de uğraştığı için, üretim işlerini zamanında bitirememeleri, hasat döneminde çalışmamaları gibi birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ancak Tahtacıların tek uğraşısı orman işçiliği olduğundan, bu tür sorunlar ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla, anket uygulanan orman işletme yöneticilerinin tamamı çalıştırdığı Tahtacıların odun hammaddesi üretiminde *verimlilik, iktisadilik ve kârlılık açısından işletme yönetimine katkı sağladığını* düşünmektedir. Diğer yandan, her ne kadar işletme yöneticileri Tahtacıların üretim işlerinden memnun olsalar bile, onları üretim işlerinde çalıştırma konusunda yöredeki orman köylülerinin itirazı nedeniyle sorunlar yaşamaktadır.

Tahtacıların *daha verimli ve etken çalışmaları* için nelerin yapılması gerektiği konusunda; orman işletme yöneticilerinin %55'i sağlık sigortası yapılmalı, %40'ı arazideki yaşam koşulları iyileştirilmeli ve %5'i üretim birimi başına daha yüksek ücret ödenmeli şeklinde öneri yapmıştır. Görüldüğü gibi orman işletme yöneticilerinin çoğunluğu (%55) Tahtacıların en önemli sorunun sağlık olduğunu düşünmekte (Tahtacılar da aynı düşünmektedir) ve bunun için de sağlık sigortası yapılması gerektiğini bir önlem olarak görmektedir. Bu konudaki H_0 varsayımını test amacıyla uygulanan *khi-kare* testi sonucunda; *Tahtacıların daha etken ve verimli çalıştırılmaları konusundaki düşüncelerin orman işletmelerine göre farklı olmadığı* ($\chi^2 = 1.61$; $p > 0.05$) saptanmıştır.

3.6. Tahtacıların Odun Hammaddesi Üretimine Katkısı

Tahtacıların yapmış oldukları odun hammaddesi üretiminin orman işletme müdürlüklerinin toplam odun hammaddesi üretimine katkısını Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Tahtacıların orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimine katkısı (2004 yılı).

Orman İşletme Müdürlüğü	Yapacak Miktarı (m ³)		Yakacak Miktarı (ster)		Tahtacıların Katkısı	
	İşlet.Toplam Üretimi	Tahtacıların Üretimi	İşlet. Toplam Üretimi	Tahtacıların Üretimi	Yapacakta (%)	Yakacakta (%)
Bilecik	91 500	2 700	176 076	25 000	3.0	14.2
Bursa ^(*)	11 734	11 200	11 165	9 000	95.4	80.6
Devrek	50 623	1 250	8 872	800	2.5	9.0
Düzce	38 104	2 500	23 652	11 000	6.6	46.5
Karaisalı	46 737	3 000	51 974	15 000	6.4	28.9
Kızılcahamam	9 470	1 000	20 605	8 000	10.6	38.8
Toplam	248 168	21650	292 344	68 800	8.7	23.5

(*) Sadece Orhangazi İşletme Şefliğine ait veriler kullanılmıştır.

Buna göre Tahtacıların orman işletmelerinin toplam odun hammaddesi üretimi içindeki payı *yapacakta* %8.7 ve *yakacakta* %23.5 olarak bulunmaktadır. Bursa Orman İşletmesinde sadece bir şeflik dikkate alındığı için, bu işletmenin hesaplara katılmaması halinde ise, söz konusu payların yapacakta %4.4 ve yakacakta %21.3 olduğu anlaşılmaktadır. Bu rakamlar Tahtacıların

yapmış oldukları üretim miktarının, orman işletmelerinin üretim miktarı içinde küçümsenemeyecek bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan Tahtacıların yaptıkları bu üretim miktarına karşılık, 288 sayılı tebliğe dayanarak belirlenen 2004 yılı birim fiyatlarına (kesme, sürütme ve taşıma toplamı olarak) göre kendilerine yaklaşık 2 202 513 YTL ödeme yapılmıştır. Bunun işletmelerin toplam üretim giderleri içindeki payı ise %11 civarındadır (Tablo 3). Yani Tahtacılar %11'lik bir üretim giderine karşılık, orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimine yaklaşık %16'lık ((23.5+8.7)/2) bir katkı yapmıştır.

Tablo 3. Orman işletmelerince Tahtacılara yapılan ödemeler ve işletmenin üretim giderleri içindeki payı (2004 yılı fiyatlarıyla YTL).

Orman İşletme Müdürlüğü	Yapacak		Yakacak		Tahtacılara Yapılan Ödemeler (YTL)	İşletmenin Üretim Giderleri (YTL)	Üretim Giderleri İçinde Tahtacıların Payı (%)
	Birim Fiyat (YTL/m ³)	Tahtacıların Üretimi (m ³)	Birim Fiyat (YTL/Ster)	Tahtacıların Üretimi (Ster)			
Bilecik	39.15	2 700	23.15	25 000	684 455	3 433 000	19.9
Bursa	34.84	11 200	22.50	9 000	592 708	2 841 000	20.9
Devrek	35.75	1 250	25.90	800	65 408	4 370 000	1.5
Düzce	35.10	2 500	26.80	11 000	382 550	3 733 000	10.2
Karaisalı	27.11	3 000	12.02	15 000	261 630	4 304 000	6.1
Kızılcahamam	38.36	1 000	22.18	8 000	215 762	1 290 000	16.7
TOPLAM					2 202 513	19 971 000	11.0

Keza Bursa Orman İşletmesi hariç, diğer orman işletmelerinin tamamının kârlı çalıştığı, en fazla kârın Bilecik, en az kârın ise Kızılcahamam Orman İşletmesince sağlandığı ve işletmelerin ortalaması olarak yaklaşık 2 214 000 YTL kâr elde edildiği saptanmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Tahtacılar atalarından bu yana devam eden orman işçiliği mesleği bir gelenek ve kültür haline gelmiştir. Orman işlerinin içinde büyüyen ve orman işçiliği ile geçimini sağlayan bu toplum, ormanlardan maddi bir kazanç elde etmenin yanı sıra, ormana olan sevgi bağları ile de farklı bir özelliğe sahiptir. Ancak zor yaşam koşullarına sahip olması, emeğin karşılığının tam olarak alınamaması, herhangi bir sağlık güvencesinin olmaması ve artan eğitim düzeyleri nedeniyle, orman işçiliği mesleği günümüzde fazla cazip gelmemekte ve Tahtacılar başka mesleklere yönelmektedir. Böylece orman işçiliği yapan Tahtacı sayısı azalmakta ve geleneksel Tahtacı kültürü giderek bozulmaktadır. Bu sonuç orman işletmeleri için büyük bir kayıp olarak görülmektedir. Çünkü orman köylüsünün işe ehil olmaması veya zor arazilerdeki üretim işlerinde çalışmak istememesi halinde, orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimi olumsuz yönde etkilenmektedir.

Tahtacılar işletme merkezine uzak, zor arazi koşullarında ailece çalışmakta ve yılın büyük bir bölümünü göçebe olarak ormanda çadırlarda geçirmektedir. Orman işçiliğinden başka geçim kaynağı olmayan ve ekonomik bakımdan yoksul sayılan Tahtacılar, orman köylüsüne göre işin tekniğini bilen, bilgili, deneyimli ve daha yetenekli, genellikle yeterli işgücü bulunmadığı durumlarda işletmelerin en zor üretim işlerini yapan (adeta kurtarıcı veya stepne görevi gören), kaliteli ve verimli çalışan ve yaptıkları işleri beğenilen bir konumdadırlar. Buna karşılık Tahtacılar üretim dönemi boyunca başta barınma ve sağlık (bel ağrısı, vücutta uyuşma ve duyma bozukluğu vb.) olmak üzere pek çok sorunla (orman köylüsü ile çatışmalar, iş karşılığının geç ödenmesi) karşılaşmaktadır. Ayrıca Tahtacılar ile orman işletme yöneticileri arasındaki ilişkinin ve iletişimin artırılması önemlidir. İşletme yöneticilerinin üretim işlerinin yanı sıra, Tahtacıların orman içerisindeki yaşam ve çalışma koşullarıyla da ilgilenmesi ve

karşılıklı güven ortamının oluşması, iş veriminin artmasına ve huzurlu bir çalışma ortamının oluşmasına yardım edecektir.

Tahtacıların istihdamının, orman işlerindeki etkenliklerinin artırılması ve giderek yok olmaya başlayan Tahtacı kültürünün korunması için belirli hukuki düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bunların başında orman işletmelerinin Tahtacılara iş verme konusunda esneklikler sağlanması, orman işçiliğinin sürekli hale getirilmesi, sağlık güvencesi (sağlık sigortası) verilmesi, beslenme (yiyecek yardımı) ve barınma (dayanıklı baraka, karavan, su tankı temini vb.) konusunda yardımcı olunması gelmektedir. Böylece Tahtacıların daha etken ve verimli çalışması sağlanarak, orman işlerinde etkenliğin ve verimliliğin artırılması ve dolayısıyla işletme yönetimine ve sürdürülebilir ormancılığa yapılan katkıların artırılması mümkün olacaktır.

Türkiye’de orman işçiliği yapan Tahtacı nüfusu tam olarak bilinmediği için, Tahtacıların toplam odun hammaddesi üretimi içindeki payının da tam olarak belirlenmesi güçtür. Ancak, araştırma bölgesinde Tahtacıların orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimi içindeki payı; *yapacakta* % 8.7 ve *yakacakta* % 23.5 olarak bulunmuştur. Diğer bir deyişle Tahtacılar %11’lik bir üretim giderine karşılık, orman işletmelerinin odun hammaddesi üretimine yaklaşık %16’lık bir katkı yapmıştır. Ayrıca, zor arazi koşullarına dayanıklı olan ve verilen her türlü işi yapan Tahtacılar, orman işçiliğini küçük yaştan itibaren öğrenerek gerekli deneyimi ve beceriyi kazanmış oldukları için, odun hammaddesi üretiminde verimlilik, iktisadilik ve kârlılık açısından işletmeye katkı sağlamakta ve böylece sürdürülebilir orman yönetimine destek olmaktadır.

Günümüzde Tahtacılar, ormanlarda yalnızca odun hammaddesi üretimi işlerinde çalışmaktadır. Yılın büyük bir bölümünü orman içerisinde geçirdikleri göz önüne alınırsa, Tahtacıların ormanda yalnızca odun hammaddesi üretimi işlerinde değil, odun dışı bitkisel ürünlerin toplatılması ve diğer ormancılık faaliyetlerinde (tohum toplama, fidanlık, ağaçlandırma, örtü temizliği vb.) istihdam edilmesi de olanaklıdır.

Sonuç olarak, sahip oldukları özellikler nedeniyle bir taraftan orman işletmelerinin verimlilik, iktisadilik ve kârlılıkları üzerine olumlu etkiler yapmaları, diğer taraftan ormandan bir gelir sağlamanın yanı sıra ormana karşı duygusal bir bağla bağlı olmaları, sürdürülebilir orman yönetiminde Tahtacıları daha da önemli kılmaktadır. Bu nedenle Tahtacıların ormancılıktaki öneminin ve rolünün farkına varılması, orman içerisindeki çalışma ve yaşamsal koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal güvenlik kapsamına alınması konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Anonim, 2004.** Tahtacı Türkmenleri. SkyLife Dergisi, http://www.thy.com/tr/TR/skylife/archive/tr/2004_10/konu11-2.htm-10k.15.12.2005.
- Carino, J. 1997.** Yerli Halklar, Orman Köylüleri, Kadınlar ve Yerel Topluluklar. XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, Cilt 5, Antalya, s.115-118.
- Çağlar, Y. 1979.** Türkiye’de Ormancılık Politikası (dün). Ankara, s.463.
- Çıblak, N. 2000.** İçel Tahtacı Kültüründe Terim, Kavram ve Adlar Üzerine Bir Deneme. Uluslar arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Engin, İ. 1998.** Tahtacılar. ISBN 975-6954-05-1, İstanbul, s.136.
- Gül, Z. 1998.** Anadolu Aleviliğini Özünü Bozmadan Yaşatan Tahtacılar. http://www.turkcleronline.com/turkler/anadolu_turkleri/tahtacılar_10htm.01.12.2005.
- Kızılay, E. 1984.** Yeni Orman Kanunu. Gelişim Matbaası, Ankara.

- Küçük, M. 1995.** Horasan'dan İzmir Kıyılarına Cemaat-i Tahtacıyan. Nefes Yayınları, İstanbul, s.128.
- Miraboğlu, M. 1956.** Devlet Orman İşletmelerimizde Devamlı Kalifiye Orman İşçisi Kullanmamaktan Doğan Hasat Zayıyatı Üzerine Bir Araştırma. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, C. 6. Sayı 2, s.230-242.
- Özdönmez, M. 1977.** Türkiye'de Orman İşçiliği ve Sorunları. İstanbul, s.64.
- Yörük, Y.Z. 1998.** Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar. Kültür Bakanlığı Yayın No: 2104, Ankara.